

הלכות מועדים - ג' צומות

1.

ראש השנה א: ג

על ששה חדשים השלוחין יוצאין על ניסן מפני הפסח על אב מפני התענית על אלול מפני ראש השנה על תשרי מפני תקנת המועדות על כסלו מפני חנוכה ועל אדר מפני הפורים וכשהיה בית המקדש קיים יוצאין אף על אייר מפני פסח קטן:

ראש השנה - יח. - יח:

וליפקו נמי אתמוז וטבת, דאמר רב חנא בר ביזנא אמר רב שמעון חסידא: מאי דכתיב פ'ה אָמַר יְקֹנֶן צָבָאוֹת צוֹם הַרְבִּיעִי נְצוּם הַחֲמִישִׁי נְצוּם הַשְּׁבִיעִי נְצוּם הַעֲשִׁירִי יְהִי לְבֵית יְהוּדָה לְשִׁשּׁוֹן וּלְשִׁמְחָה (זכריה ח:ט)? קרי להו צום, וקרי להו ששון ושמחה, בזמן שיש שלום - יהיו לששון ולשמחה, אין שלום - צום.

אמר רב פפא: הכי קאמר: בזמן שיש שלום - יהיו לששון ולשמחה, יש שמד - צום, אין שמד ואין שלום, רצו - מתענין, רצו - אין מתענין.

אי הכי, תשעה באב נמי!

אמר רב פפא: שאני תשעה באב, הואיל והוכפלו בו צרות.

דאמר מר: בתשעה באב חרב הבית בראשונה ובשניה, ונלכדה ביתר, ונחרשה העיר.

פירוש רש"י

משנה.

על ששה חדשים שלוחים יוצאים - שקדשו בית דין החדש על פי עדים כשראו את החדש, ומודיעים השלוחין לגולה יום שקדשוהו, אם ביום שלשים וחדש שעבר חסר, או ביום שלושים ואחד וחדש שעבר מלא.

מפני הפסח - והולכין השלוחין עד הפסח, חוץ מן השבתות.

ועל אב מפני התענית - והולכין כל שמונת הימים, חוץ מן השבת.

על אלול מפני ראש השנה - מודיעים מתי התחיל אלול, ועושין ראש השנה ביום שלשים לאלול בגולה, דרוב שנים אין אלול מעובר, ואף על פי שספק הוא בידם שמא יעברוהו בית דין - אי אפשר להן לדעת, ועל כרחן הולכין אחר רוב שנים, ואם לא ידעו מתי התחיל אלול - לא ידעו יום שלשים שלו.

ועל תשרי מפני תקנת המועדות - לאחר שקדשוהו בית דין לתשרי השלוחין יוצאין ליום המחרת, והולכין עד מקום שיכולין להגיע עד החג, ומודיעים אם עיברו בית דין את אלול ואם לאו, כדי שלא יהא לבם נוקפן ביום הכפורים וסוכות.

פסח קטן - פסח שני, לטמא ושהיה בדרך רחוקה בראשון.

גמרא.

דאמר רב חמא בר ביזנא כו' - דכולהו ימי תענית נינהו בזמן הזה שאין בית המקדש קיים, ומתניתין בזמן הזה קא מיירי, מדקתני וכשהמקדש קיים כו'.

שיש שלום - שאין יד הגויים תקיפה על ישראל.

יהיו לששון ולשמחה - ליאסר בהספד ובתענית.
יש גזרת המלכות צום - חובה להתענות בהן.
רצו אין מתענין - וכיון דרשות הוא - לא מטרחינן שלוחים עלייהו.

תוס ד"ה "הואיל"

הואיל והוכפלו בו הצרות - ביום שבעה עשר בתמוז נמי אירע חמשה דברים כדתנן בפרק בתרא דתענית (דף כו.) אבל חורבן בית המקדש תקיפא טובא ועוד לא דמי לט' באב דצרה אחת הוכפלה בו.

תוס ד"ה "זה"

זה תשעה בתמוז שבו הובקעה העיר - היינו בראשונה אבל בשניה הובקעה בי"ז ומשום הכי עבדינן בי"ז תענית והך ברייתא מתנינן בירושלמי וגרסי' בה י"ז בתמוז ואע"ג דכתיב בקרא בתשעה לחדש קלקול חשבונות היו שם ופליג אש"ס דידן ורוצה לומר דמתוך טרדתם טעו בחשבונם ולא רצה הפסוק לשנות מכמו שהיו סבורים.

רמב"ם בפירוש המשניות על משנה זו

מסירת העדות בראיית החדש אינה אלא בירושלם, ומירושלם שולחין בית דין שלוחין לכל הארץ כמו שיתבאר. ובבית שני לא היו מתענין לא עשירי בטבת ולא שבעה עשר בתמוז, אלא הרוצה יתענה או שלא יתענה ולפיכך לא היו יוצאין על טבת ועל תמוז, אמר ה' כה אמר ה' צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי וכו', כאלו נתן את הבחירה בידם באלו המים אם רצו מתענין בהם או שלא יתענו. וצום הרביעי הוא שבעה עשר בתמוז, לפי שתמוז הוא החדש הרביעי, וצום החמישי תשעה באב שהוא בחדש החמישי, וצום השביעי צום גדליה, וצום העשירי עשירי בטבת לפי שהוא בחדש העשירי. והיו מתענין תשעה באב אע"פ שהוא מסור לרצונם מפני שהוכפלו בו צרות כמו שיתבאר בתעניות. ואמרו על אלול מפני ראש השנה, לפי שאלול על הרוב עשרים ותשעה יום וכשידעו ראש חדש אלול ידעו ראש השנה בדרך כלל, והיו יוצאין על תשרי כדי שידעו ראש השנה בדיוק לפי שאפשר שיהיה אלול שלשים יום.

2. טור סי' תקמ"ט

הלכות תשעה באב ושאר תעניות:

גרסינן בפרק בתרא דתענית ה' דברים אירעו את אבותינו בי"ז בתמוז וה' בט"ב בי"ז בתמוז נשתברו הלוחות ובוטל התמיד והובקעה העיר ושרף אפוסטמוס את התורה והעמיד צלם בהיכל בט' באב נגזר גזירה על אבותינו שלא יכנסו לארץ וחרב הבית בראשונה ובשנייה ונלכדה ביתר ונחרשה העיר שחרש טורנוסרופוס את ההיכל: ור"ע היה דורש כה אמר ה' צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי יהיו לבית יהודה לששון ולשמחה צום הרביעי זה י"ז בתמוז שבו הובקעה העיר שנאמר בחדש הרביעי בט' לחדש ויחזק הרעב בעיר וכתוב ותבקע העיר ולמה נקרא רביעי שהוא בחדש הרביעי שמונין לחדשים מניסן צום החמישי זה ט"ב שבו נשרף בית אלהינו שנאמר בחדש החמישי בעשור לחדש וגומר ולמה נקרא שמו חמישי שהוא בחדש החמישי צום השביעי זה ג' בתשרי שבו נהרג גדליה בן אחיקם ולמה נכתב כאן ללמדך ששקולה מיתת צדיקים כשריפת בית אלהינו ולמה נקרא שביעי שהוא בחדש השביעי צום העשירי זה עשרה בטבת שבו סמך מלך בבל על ירושלים

שנאמר ויהי דבר ה' אלי בשנה התשיעית בחדש העשירי בעשור לחדש לאמר בן אדם כתב לך וגומר ולמה נקרא שמו עשירי שהוא בחדש העשירי והיה ראוי להקדימו בסדר הפורענות אלא שכתב בסדר החדשים אע"ג דכתיב בקרא צום הרביעי בט' לחדש הובקעה העיר האידנא מתענין בי"ז בו משום דמתחלה תקנו תענית בט' בו לפי שבט' בו הובקעה העיר בראשונה ובשנייה הובקעה בי"ז וכיון דבשנייה הובקעה בי"ז תקנו להתענות בי"ז בו לפי דחורבן בית שני חמיר לן ומ"מ צום הד' הוא להבקעת העיר ולצרות שהוכפלו בו:

ש ו"ע ס י' תקמ"ט

- א** - חייבים להתענות בתשעה באב ובי"ז בתמוז [א] ובג' בתשרי ובעשרה בטבת, (ב) א מפני דברים הרעים שאירעו (ג) בהם.
- ב** - אע"ג דכתיב בקרא: בחדש הרביעי בתשעה לחודש הובקעה העיר (ירמיהו לט, ב) ב אין מתענין (ד) בט' בו אלא בי"ז, מפני שאף על פי שבראשונה הובקעה בט' בו, כיון שבשניה הובקעה בי"ז בו, תיקנו להתענות בי"ז בו משום דחורבן בית שני חמיר לן.

3. ט ור-ס י' תק"נ

פריך בגמרא קרי להו צום וקרי להו ששון ומשני רב פפא בזמן דאיכא שלום וליכא שמד כגון שב"ה קיים ששון בזמן דאיכא שמד וליכא שלום צום והאידנא דליכא שלום וליכא שמד רצו מתענין רצו אין מתענין ופירוש דליכא שלום שהבית חרב וליכא שמד במקום ידוע בישראל רצו רוב ישראל והסכימו עליהם שלא להתענות אין מתענין רצו רוב צבור מתענין והאידנא רצו ונהגו להתענות לפיכך אסור לפרוץ גדר וכ"ש בדורותינו הלכך הכל חייבין להתענות מדברי קבלה ומתקנת נביאים ומיהו כולם מותרים ברחיצה וסיכה ונעילת הסנדל ותשמיש המטה ואין צריך להפסיק בהן מבע"י חוץ מתשעה באב ואם חלו בשבת נדחין עד אחר שבת:

בית יוסף ס י' תק"נ ד"ה ו"ש ומיהו כולם"

ומ"ש ומיהו כולם מותרין ברחיצה וסיכה וכו'. כתב הר"ן בפרק קמא דראש השנה (על הרי"ף ד: ד"ה ודאמר"י ה. סוד"ה והאידנא וחי' יח:) בשם הרמב"ן (שם) מסתברא דכולהו ארבעה צומות תענית ציבור הן ונביאים גזרו אותם וכל חומרי תענית עליהם מפסיקים בהם מבעוד יום ואסורים ברחיצה וסיכה ובנעילת הסנדל ובתשמיש המטה כתשעה באב אלא האידנא כיון דנהגו להתענות בהן ולא נהגו בחומרות הללו משמע דמעיקרא כך רצו להתענות בלבד אבל לא רצו לנהוג באותן חומרות וכיון דהני ברצו תליא הרשות בידן אבל מעיקר התקנה ודאי אסורין בכולן עד כאן. וכתבו התוספות בסוף פרק קמא דתעניות (יג. ד"ה וכל) דשאר תעניות בר מתשעה באב מותרים ברחיצה אפילו בחמין כך פסק ראבי"ה (סי' תתנד) ורבינו יואל אביו אסר לרחוץ בחמין עד כאן. וכן כתב המרדכי (סי' תרכח) וכתב בשם ראבי"ה שנהגו העולם היתר בדבר עד כאן וכן מנהג הפשוט:

בית יוסף ס י' תק"נ ד"ה ו"ה ר אבודרהם"

כתב עוד הרב דוד אבודרהם (שם עמ' רנד) בשבת שקודם לצומות הללו אחר קריאת ההפטרה קודם אשרי צריך שיכריז שליח צבור להודיע לקהל באיזה יום יחול הצום ואומר אחינו ישראל שמעו צום פלוני ביום פלוני יהפוך אותו הקב"ה לששון ולשמחה כמו שהבטיחנו בנחמות ונאמר אמן ושלש

תעניות אין מכריזין עליהם תשעה באב יום הכפורים ופורים וסימנך אכ"ף: דין עוברות ומניקות בצומות יתבאר בסימן תקנ"ד ובסימן תקעו (רצד: ד"ה כתב הרמב"ם):

4. ביאור הלכה סי' תקמ"ט ד"ה "חייבים להתענות"

חייבים להתענות וכו' - כתב הריטב"א בסוף תענית חתן שחל אחד מארבעה צומות בתוך ימי שמחת לבו מסתבר לי שהוא חייב להתענות בהם דאע"ג דימי רגל ושמחה שלו היא ואין אבילות חדשה חלה בהם ואין שמחה אלא באכילה כדאמרינן גבי רגלים וגבי פורים מ"מ כיון דרגל שלו רגל יחיד מדרבנן ותעניות אלו הם דרבים אתי אבלות דרבים ודחי רגל דרבנן ועוד דיחיד מקרא מלא דיבר הכתוב אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי עכ"ל ואין סתירה מזה להא דמבואר בסימן תקנ"ט דבעל ברית מתענה ואינו משלים אף דגם הוא רק יו"ט של יחיד התם הטעם משום דנדחה (אבל מ"מ ראייה מדברי הריטב"א אלו למסקנת הב"י דבאינו נדחה מחויב להשלים) ונפקינן מדברי הריטב"א אלו דס"ל דצום גדליה אינו נקרא תמיד בשם נדחה וכסברת הט"ז ודלא כהראש יוסף שהובא בשע"ת:

5. שו"ע - סי' תקנ"ג

א - הכל חייבים להתענות ארבע צומות הללו (א) א ואסור לפרוץ גדר. הגה: * (ב) מיהו (ג) עוברות ומיניקות שמצטערות הרבה, * (ד) אין להתענות (הגהות מיימוני והמגיד פ"ה); ואפילו אינן מצטערות, אינן מחוייבות להתענות (ה) אלא ב שנהגו להחמיר; ודוקא בג' צומות, אבל בט' באב מחוייבות להשלים (כדלקמן סי' תקנ"ד סעיף ה').

ב - צומות הללו, חוץ מט' באב, (ו) <א> ג [ב] מותרים ברחיצה וסיכה ונעילת הסנדל ותשמיש המטה, (ז) ואין צריך להפסיק בהם מבעוד יום.

ג - ד כל ד' צומות הללו אם חלו להיות בשבת, (ט) נדחין לאחר השבת. הגה: (י) ואם חלו [ד] בערב שבת, ו קורים (יא) בשחרית ומנחה, ויחל (ב"י); ואם יש חופה ביום התענית בערב שבת, נוהגין להתפלל מנחה ולקרות ויחל (יב) ואח"כ עושין החופה (וע"ל סי' רמ"ט סעיף ד' אם משלימין התענית).

ד - בשבת קודם לצום מכריז שליח צבור הצום, חוץ מט' באב וצום כפור וצום פורים וסימנך: אכ"ף עליו פיהו (ומנהג האשכנזים שלא להכריז שום אחד מהם).

מ"ב סי' תקנ"ג סעיף קט"ו ה, ו

(ה) אלא שנהגו להחמיר - ואם הם חלושות נראה דאין להם להחמיר ומ"מ אף הצריך לאכול לא יתענג עצמו בבשר ויין רק כפי מה שצריך. וכן הקטנים שיש להם דעת להתאבל אע"ג שאין מחוייבין לחנכם אפילו בן י"ב שנה ואפילו בתענית שעות מ"מ ראוי לחנכם שלא יאכלו רק כדי קיום הגוף לחם ומים או שאר מאכל פשוט לפי התנוק כדי שיתאבלו עם הצבור:

(ו) מותרים ברחיצה וכו' - דבשעה שרצו וקבלו עליהם לצום בכל הארבע תענית הנ"ל לא קבלו עליהם שיהיו בחומר ת"צ כט"ב לפי שאין רוב הצבור יכולין לעמוד בה ובעל נפש יחמיר בכולן כמו בט"ב אלא שאם חל ליל טבילה יקיים עונתו וגם בנעילת הסנדל לא יחמיר משום חוכא וטלולה וכן אם חל י' בטבת בע"ש אין להחמיר ברחיצה בחמין מפני כבוד השבת:

6. פסקי תשובות-סי' תקמ"ט - ב'

תענית לחתן וכלה בו ימי המשתה

ב. ביה"ל ד"ה חייכים: כתב הריטב"א חתן שחל אחד מדי צומות בתוך שמחת ימי לבו מסתבר שחייב להתענות בהם וכו' ואינו סתירה למבואר בסי' תקנ"ט דבעל ברית אינו משלים דהתם הטעם משום שנדחה. אולם בביה"ל (סי' תקנ"ט סעי' ט' ד"ה ונדרחה) פוסק כדברי המג"א (שם) שאף בתענית נדחה צריך החתן בשבעת ימי המשתה להתענות ולהשלים, ורק ביום חופתו אינו משלים התענית דעיקר שמתה הוא חד יומא, ובשעה"צ (שם סקל"ד) מביא בשם תשו' בית יהודא שכל שבעת ימי המשתה אין משלים התענית בתענית ציבור נדחה.

ולענין מעשה, בתענית בזמנו וראי' צריכים החתן והכלה להתענות ולהשלים ואף ביום חופתם. ובתענית נדחה - נחלקו גדולי הפוסקים, יש¹⁰ אומרים שאין משלימים, אלא מתענים עד

אחר חצות ומתפללים מנחה גדולה (ואומרים 11 עגנו בשומע תפלה) ואח"כ הולכים לאכול משום שיו"ט שלהם הוא, ויש¹² אומרים שמתענים ומשלימים, ויש¹³ שהכריעו שאם בריאי גוף הם וצמים בקל יש להם להתענות, אבל אם חלושי כח הם, אף שמדינא לא הותר לאכול בחולשה כזאת, מ"מ בתוך ז' ימי המשתה יש להקל שלא ישלימו התענית.

ולענין תענית אסתר (שאינה מדי צומות המפורשים בנביא) מקילים יותר כמו שבארנו לקמן סי' תרפ"ו אות ו', וכ"ש לענין תענית יארצייט שאין¹⁴ חתן מתענה בשבעת ימי המשתה, וה"ה¹⁵ תעניות בה"ב וכדו'.

ולענין בעלי ברית בתענית נדחה - עיין מש"כ בסי' תקנ"ט אות ט'.

9. כדברי הריטב"א, וכן הסכימו רוב הפוסקים דלא ככמה פוסקים שכתבו כביאור הגר"א סוסי' תרפ"ו, ועיי' בשעה"צ סקט"ו, וכן הכריע במ"ב לקמן סי' תקנ"ט סק"ב, שו"ת מהרי"ל דסקין בקו"א סי' ע"ד ועוד. 10. כדברי השעה"צ סי' תקנ"ט סקל"ד בשם בית יהודא, ישועות יעקב סי' תקנ"ט סק"ה, שו"ת אבני נזר חא"ח סי' תכ"ז, שו"ת יבי"א ח"א סי' ל"ד וחי"ה סי' מ'. 11. סי' תקס"ב רמ"א סעי' א', ועיי' בשעה"צ סק"ה, ועיין משי"ב בזה במוערים חומנים חי"ה סי' ש"ח. 12. שו"ת שבה"ל חי' סי' ע' דסוגיא דעלמא כמג"א בשם הרדב"ז והביה"ל שמתענים ומשלימים אפילו בתענית נדחה. וכל זה בו' ימי המשתה, אבל ביום חופתו גם המ"א מודה שאינו משלים תעניתו בתענית נדחה, ויום חופתו היינו אם החופה מבע"י, מיד אחר החופה אוכל ושותה (ולפני החופה מנהגנו דחתן וכלה מתענים בכ"ע), ואם החופה בלילה, יום המחרת הוא יום חופתו שהוא יום ראשון לשמתתו, עיין שעה"צ סי' תקל"ט סקל"ד. 13. כן מורה הגר"מ הלברשטאם שליט"א דיש מקום להקל יותר בחלושי כח שלא יתענו כלל (ובפרט לענין הכלת דיש נוהגים שאין נשים מתענות כלל כדלהלן סי' תקנ"ט אות א'), ועי' מוערים חומנים חי"ז סי' רמ"ו. 14. מ"ב לקמן סי' תקנ"ט סק"ב ובסי' תקנ"ט סעי' ט' ביה"ל ד"ה ונדרחה כותב בשם חכמת שלמה דצריך התרה. 15. ובשו"ת בית יהודא ח"ב סי' כ"ג דחתן בכור בער"פ תוך ז' ימי המשתה אינו מתענה. דע דמה שצטטנו בשם כמה ספרים, אף שהם מדברים מעטן בעל ברית, מ"מ חתן בו' ימי המשתה דינו שותה, כמ"ש בשו"ת פני יהושע ת"ד ח"ב סי' מ' ובשו"ת בית דוד סי' תצ"ו ס"ל דחתן עדיף מאבי הבן ביום המילה, עיי'.

7. פסקי תשובות-סי' תק"נ - א'

סימן תקנ

תענית לנשים ומעוברות ומיניקות

א. סעי' א', שו"ע: ומיהו עוברות ומיניקות שמצטערות הרבה אין להתענות ואפילו אינן מצטערות אינן מחויבות להתענות אלא שנהגו להתמיר. ובמ"ב, ואם הן חלושות נראה דאין להתמיר. ורבי' מהפוסקים שכדורות האחרונים כתבו שהאידנא כל עוברות ומיניקות בכלל מצטערות הן ואין להם להתענות כג' צומות ותענית אסתר (ובט"ב — עיין להלן סי' תקנ"ד אות ה' — ד') והרשות בידן לאכול מיד² בבוקר, אמנם לא יתענגו בבשר ויין ושאר תענוגים אלא מאכל פשוט כפי הצורך לחיזוק גופם ובריאותם וכדלהלן אות ב', עיי"ש.

וכמבואר במ"ב (סק"ג) שמעוברת הכוונה לאחר מ' יום להריונה, ואם מדגשת חולשה אף קודם לכן דינה כמעוברת (ועיין עוד בס' תרי"ז אות א' לענין יוה"כ וכ"ש בשאר צומות). ומיניקת הכוונה³ עד כ"ד חדשים לאחר הלידה, ואף שאינה מיניקה מ"מ דינה כמיניקת, וה"ה⁴ מפלת (לאחר מ' יום להריונה) דינה כמיניקת עד כ"ד חדשים לאחר ההפלה. ודע כי מצינו לכמה⁵ מגדולי הדורות שהקילו לכל הנשים הראויות לילד שלא לצום בצומות הללו (צו"ג, י' בטבת, וי"ו בחמוז ותענית אסתר) בדורות הללו שנחלשו הגופים, אמנם אין להקל אלא ע"י הוראת חכם.

תקנ — 1. ובסתומת דברי המחבר לקמן סי' תקנ"ד סעי' ה', מקור חיים לחו"י ח"ל "זנבם חוסיף הרמ"א תיבת 'הרבה' (אם מצטערות הרבה) ואין להתמיר כלל, ובאורחות חיים — ספינקא סק"ד בשם ס' יפה ללב בשם שו"ת בשמים ראש סי' ע"א דבמרינות הללו הן חלושות ואין להתמיר חנם, ובשם שו"ת תשובה מאהבה שמן הסתם עוברות ומיניקות מצטערות הרבה ואין מתענות. ובסידור יעב"ץ "עוברות ומיניקות פטורות אפילו אינן מצטערות ואם רצות להתמיר על עצמן רשות". 2. כמיש להלן אות ב' דכחולים לא מרד כלל רבנן וליכא ענין דתענית שעות, מיהו אפשר דבניד"ד באותן מעוברות ומיניקות שאינן מצטערות כלל, אף שנהגות כדברי הפוסקים דהכא שלא להתענות מ"מ אינם בהאי כללא דחולים ויצטרכו להתענות לשעות (דהיינו עד חצות היום או פחות מכך כפי כוחם), וכ"ש לאלו הנחגים כהני גדולים דהערה 5 דסתם נשים נמי אינן מתענות, ובעינן שכתבנו לקמן סי' תקנ"ד אות ט' עיי"ש. 3. דעת תורה סי' זה הכריע בן עפ"י המבואר בגמ' ובשו"ע ויד' סוסי' קפיט שאבדיה מתפרקין ואין נפשה חוזרת עליה עד כ"ד הודש ומצא בן גיב בס' כנסת יהזקאל סי' ע"א אות ל', ועיי"ש עוד דאף לאלו שפוסקים בהרמ"א וסחימת המ"ב דלכתחילה מתענות אם אינן חלושות, אם התינוק מצטער שאין לו די ליונק יש להקל ואין לחוש להמנהג בזה. 4. שו"ת יהוד' שם. 5. בס' דרך צדיקים פ"ה אות מ"ד בהגהות ויוסף אברום מביא בשם כ"ז מוהר"ד משדלובצא זי"ע שציוה לרבים שאשה שעוזקת ראויה לילד לא תתענה כי אם ביום הקדוש, ובט' פסקי תשובה חלק דברי חכמים סי' ח' ששמע מחכ"א בשם הגה"ק מקאצק זי"ע דבאשה יש להקל בתענית משום שצריכה כח להוליד בנים, ובשו"ת צבי תפארת (מבעל דרבי תשובה ממונקאסט) סי' מ"ח "שמעתי ממורי הגה"ק משינאורא וצללה"ה שאמר לי שהוא מקובל מצדיקי דורות הקדומים וצללה"ה שכל אשה שעומדת עוד בימים שיכולה לילד ובימים אלו הם חלושי מזג על כן אף שהם בריאים ושלימים מ"מ נכון יותר שלא תתענה רק תפדה", ומיהו כיון שמשמעות שריע והפוסקים אינו כן אין להקל בלא שאלת מורה הוראה.

רחיצה ופכילת והליכה לבריכה זלים
ביום תענית

1. סעי' ב', שו"ע: צומות הללו מותרים ברחיצה וסיכה ונעילת הסנדל ותשהמ"ט, וכמ"כ (סק"ו) שבעל נפש יחמיר בכלם, אלא כל"ט יקיים עונתו וגם בנעילת הסנדל לא יחמיר. ובשעה"צ (סק"ט) בשם השל"ה שבעל נפש יחמיר גם¹⁸ בליל התענית. ובשם הפמ"ג מביא להתיר רחיצה בצונן או פניו ידיו ורגליו אף בחמין, וכשחל"ט טבת בער"ש מותר אף רחיצה בחמין לכבוד שבת (מ"ב). וה"ה¹⁹ טבילה במקוה בבוקר לפני התפלה מותר ביום תענית אף בחמין, וכן כשחל"ט במוצאי התענית מותרת²⁰ התפיפה והרחיצה כרגיל מבעו"י ביום התענית.

והנה בביה"ל לקמן סי' תקנ"א סעי' ב' (ד"ה מר"ח) מביא בשם הפמ"ג "ואפשר די ש להחמיר בי"ז בתמוז ועשרה בטבת כמו מר"ח אב עד התענית", ובהכרח לנו²¹ לומר שאין כוונתו לפסוק כן להחמיר בכל ענין כי הרי כאן התיר הפמ"ג רחיצה בצונן בימי התענית ובט' הימים אסורה הרחיצה בצונן, אלא כוונתו לחומרא בעלמא במקום שיש אפשרות. ולפי"ז יש²² להחמיר שלא לילך לבריכה או לים בליל וביום הצום שאף כי הוא יכרחיצה בצונן מ"מ כיון שהוא לתענוג בעלמא יש להחמיר וכדברי הכיה"ל הג"ל בשם הפמ"ג, וכן כל כיוצ"ב, וכדלהלן אות ז' ות'.

18. דברי השלה"ק הם גם

לענין אכילה ושתיה, אמנם בזה לא נהגו דאין יכולים לעמוד בה וטמכין דאין עת גזירה הוא אבל לענין שאר דברים יש לחוש דעת גזירה הוא, וכ"ה במ"ב סי' תקס"ה סק"ט ושעה"צ סק"ח דדיני התענית מתחיל מבערב חוץ מאכילה ושתיה, עיי"ש. ומוכרח הדבר גם לפי המבואר הכא במ"ב ודחמירו תהמיט משמע דגם בליל התענית יש להחמיר כמו ביום התענית. 19. עיין לקמן סי' תקנ"א אות מ"ח לענין ט' הימים, וכ"ש בתענית. 20. שו"ת כת"ס אריח סי' ק'. 21. ומדוייק בן בלשון הפמ"ג אי"א סק"י "וי"ז בתמוז ועשרה בטבת יש להחמיר באפשר כמו בריח עד התענית", והביה"ל העתיקו שלא בדיוק ועיי"כ נשתנו משמעות דברי הפמ"ג, וברעת תורה סי' תקנ"א סעי' ב' (ד"ה וע"ע) מוכיח בידים מוכיחות וברורות דכל דין זה דהפמ"ג והביה"ל בשם א"ר מקורו בטעות הרפוס שנפל בספרי הא"ר ואין כלל מקום להחמיר לנהוג בימי תענית מנהגי אבילות כמו מר"ח אב עד ט"ב, אלא מנהגי עיני וסיגוף דה' דברים, רחיצה סיכה ותשמיט, יש לבעל נפש לחוש כדברי השל"ה, (אמנם כד מעיינת בחמשך דברינו תווכח דהפוסקים רלחלן הערות 23, 24, 26, 31, ט"ל דאיכא נמי למיחש לנהוג מנהגי אבילות בימי הצומות, וע"ע כה"ח סי' תקנ"א סק"ד, א"כ אף אם נאמר שהעתקה מא"ר טעות הוא יש לנו שאר פוסקים רס"ל כן). 22. וכן העלה להלכה לאסור הליכה לבריכה בימי הצומות בשו"ת באר משה ח"ג סי' ע"ז, ונמזרו הצריכים זאת לצורך רפואה והולכים יום לבריכה, לים או למעינות מרפא מותרים.

נישואין בליל התענית וביומו, נגינה,
ריקודין ומחולות ושאר ענינים של
שמחה

ז. מ"ב סק"ו: ובעל נפש יחמיר בכולם כמו
בט"ב. כמו בט"ב לאו דווקא שהרי התיר
בשעה"צ בשם הפמ"ג רחיצת פניו ידיו ורגליו
ורחיצה בצונן, ולקמן סי' תקנ"ב סעי' ב' ביה"ל
ד"ה מר"ח בשם הפמ"ג שבמקום שיש אפשרות
יש להחמיר בימי הצומות כמו בט' הימים שבין
ר"ח אב לט"ב (וכמו שביארנו לעיל אות ו').
ולכן יש²³ להחמיר ולא לשמוע נגינה מכלי
זמר וריקודין²⁴ ומחולות בימי התענית, ואף
בליל²⁵ התענית, וכן יש²⁶ שכחבו שנכון לא
לקבוע התונה לליל תענית, אבל לכו"ע²⁷ מותר
לערוך חופה ביום התענית לפנות ערב כיון

שסעודת הנישואין בריקודין ומחולות וכלי זמר
מקיימים בלילה אחרי התענית, ויש²⁸ מתירים
לערוך החופה ביום שלפני התענית לפני
השקיעה, ואז יהיה מותר מכת שמחת חתן וכלה
לערוך סעודת הנישואין וריקודין ומחולות בליל
התענית. ובליל²⁹ תענית אסתר מוקדם, מותר
לערוך חופה וסעודת נישואין ויש³⁰ מתירים אף
בליל תענית אסתר שאינו מוקדם.

וסעודת שבע ברכות בליל התענית — עיין
לקמן סי' תקנ"א אות י"ג לענין בין המצרים
וה"ה הכא. וע"ע שם לענין שאר סעודות מצוה
ופדיון הבן ובדו'.

23. קיצשו"ע סי' קכ"ב סעי'

א, ובכלל כלי זמר — שמיעת נגינה בטייפ וכיוצא, ושירה בפה ליכא איסור, אמנם יש לנהוג בזה בעין
דכתבין בפס"ת ח"ה סי' תצ"ג אות ד'. 24. שו"ת אבן ישראל להגר"י פ"ש שלטי"א ח"ו סי' כ"ח דאף
ואין מבואר בפוסקים מי"מ מסתברא לאסור, ומתו ריקודין ומחולות — ביארנו בפס"ת ח"ה סי' תצ"ג
הערה 29 ע"ש. 25. כולעיל הערה 18. 26. שו"ת פרי השרה ח"ד סי' ס"ב, שו"ת אבן ישראל שם,
שו"ת שרגא המאיר ח"ו סי' קמ"ה, ועיין מטה אפרים סי' תר"כ סעי' ה'. 27. כמבואר ברמ"א להלן
סעי' ג, ובמג"א סי' תרצ"ו ה"ד במ"ב שם סקכ"ח (ובשו"ת יבי"א ח"ו אבה"ע"ו סי' ז' אחר אריכות דברים
העלה דאף כי מרנא ליכא איסור מי"מ אם אפשר גם את החופה לערוך אחרי צה"כ ולא ביום התענית
עדיף טפ"ל). 28. עיין לקמן סי' תקנ"א אות ז' בשם אג"מ ואורחות רבנו בשם הגר"י קניבסקי זצ"ל, והם
מירר בליל י"ז בתמוז, ואפשר דווקא או דאם לא יערכו הנישואין ידחה לזמן של ג' שבועות אבל בשאר
ליל תעניות אפשר לקובען ללילות שאח"כ. 29. שו"ת שרגא"מ שם. 30. שו"ת אבן ישראל שם
דתענית אסתר קיל משאר תעניות מדאינו מחבר בדברי קבלה.